

'leixats-nos entrar primers', Muntaner (*Cròn.*, § 187, *Casac.* v; 73.2); «per tal que les ciutats no puxen ésser *esvabides* per ginyis, deven haver los murs tots fets e <n> angles, e no esteses dret», Eiximenis, *Regiment* (§ 111); «no era en Roma qui-ns gohàs deffendre los camps ni les alqueries que estaven fora la ciutat, e aquest *esvaya* les nostres hosts», Ant. Canals (*Scipiò*, *NCl.*, 48); «com haja vist nit e dia gent a peu e a cavall, guardant tostemps lo camp, e per res al món no-ls poríem *esvayr*, axí com ells han fet a nosaltres», JoMartorell II, 197; «ab gran maldat, e pus propi parlar, tració, has *esvabit* dues vegades lo nostre camp, ab tanta infàmia en ta honor, casi irreparable», id. (II, 224).

Hi ha, doncs, a l'Edat Mitjana una forta majoria de casos d'aplicació guerrera, però també se n'hi troben d'altres on, sense deixar de designar agressions materials o morals, són ja en un terreny civil: «viu la gent demanant / al marit, e ell deïa / que per la dona-u faia / qui éll volia *esvahir*», *Dones* (Eiximenis, cap. 88, *EntreDL* I, 182); «sia vostra mercè que-y legiats --- fins que vostres qüestions sien soltades, e d'aquí avant no m'*esvabisssets*, car tota vegada vos remet al dit Senecha», Canals (*Providència*, *NCl.*, 87); sigui que ens transportin a les coses més venerables, sigui als terrenys més quotidians i elementals de la vida rústica: «ja-fos-so que Senta Maria fos molt bela, negú no se-n podia enamorar ni la poc cobeseÿar desordenadament --- per so cor la vertut e la santetat d'ela *esvasia* totz aquels qui la gardaven, e gitava d'èls tota cobesea» 'els aclaparava, els abassegava', *VidesR* (f° 72v2, traduint «penetrabat», 164.19); i en la naturalesa: «no és lo arbre ben forts e ferm sinó com continuat vent lo *esvaeix*, car ab la vexació del vent se estreng, e fica les rael's pus certament», id. (id., 111).

Ara bé l'atac pot arribar fins a l'anorreament, l'aniquilació, el desbaratament total: «quant véu lo rey --- que no ho podien *svair* ne anar avant, hagueren consell que --- fessen semblant de fugir atràs, e los serañs començarien-se a desrengar --- e puix girarien sobre ells, e axí *svahir-los-bien*», Desclot (§ 5), «si com lo ferre *svaex* ---», *Facet* (v. 612). I des d'això, per una transició natural, una senzilla atenuació del sentit, es va passar als significats moderns d'aquest verb, 'consumir, destruir' i *esvair-se* 'dissipar-se, desaparèixer', *esvair* 'que ha cessat de ser, desaparegut'.

Enlloc la continuïtat del sentit amb la del verb medieval no es percep tan clara com a les Illes, on són tan corrents frases com «la casa està plena de rates: no sé com les arribarem a *esvair*», i d'altres adduïdes pels *DAG.* i *AlcM.*; o bé «cuyia herba --- a un penyal de barranc; s'herba de baix, ja estava tota *esvaïda* —altres pobrets li havien estat davant— emperò per ets alts, penyes amunt, n'hi havia a betzef», Camps Merc. (*Folkl. Men.* II, 32); en narracions mallorquines significa de vegades encara 'destruir' (*BDLC* VII, 133) o accs. molt pròximes a 'atacar' (*AMAlcover*, *Rond. Mall.* IV, 75); vegeu-ne una de recollida per l'Arx. Ll. Salvador (p. 146) que reproduceix a *BELLMARI*.

Usos que no serien usuals en el català central; ço

que no és dir que no siguin també mallorquins els vius en aquest: «no *esvairé* mai tantes llàgrimes? / Mai n'eixugarà l'amor ---?», *MrnAguiló*, a. 1849 (*Antol. Po.*, 1975, p. 130). En el Princ. veiem aquest com l'ús general i quasi únic: «la claror de l'alba que, en desensonyar-nos de sobte, trenca i fins *esvaeix* el ritme del porfidiós pensament, que ens obsessionava entre la vigília i el somni», Coromines (*Llàgr. de St. Llorenç*, O. C., 391); i sobretot com a reflexiu o participi: «l'heroisme es torna collectiu; el dia que mor aquella flamarada, la civilització *s'esvaeix*: si molt convé encara dura la riquesa ---», id. (carta de 1902); «tot sovint passen pel seu gest i per la seva cara reflexos fugitius del que ets més tu. —Ara ho he vist: és un miracle; però aviat l'ombra adorable s'ha *esvair*, i ara ---», id. (*De Plaer* --- IX, p. 242); «aquella set febrosa de delícies que els anguniejava s'havia *esvair* en la interna placidesa de la seva vida», id. (*La Vida Austera*, 285.10).

Són usos certament moderns, però no deixa d'haver-n'hi ja algunes anticipacions més antigues, i fins i tot a l'Edat Mitjana. L'espadaixí i busca-raons Arnau d'Erill escrivia en una lletra de desafiament, datada a Perpinyà (per més que era de la famosa família ribagorçana) l'any 1390: «no és maravelha si-us matíets en dilatar lo temps (h) i en tenir tals maneres, que, enfre ço que-l camí here lonch de vós a mi, e vostres lettres cubertes e cauteloses, no esmagnau sinó a *esvair* lo temps; e pot hom conèixer que axí és, pus --- de fait d'armes volets tornar en pleit ---» (*RLR* VI, 1874, 373 i n. 4); és a 'matar el temps, fer-lo passar'; «havets sabut lo sobreveniment del dit accident ésser del tot *esvehit*, de què fem gràcies a N. S. Déu», a. 1403 (*AIEC* v, 519).

Això podia semblar lluny dels significats de *EVADERE* (com tots els mots d'aquest tipus, refet en *EVADERE* pel ll. vg.) només a qui tingués un coneixement superficial tant del llatí antic com de la història del vocabulari català. Perquè ja en el llatí més clàssic el mot apareix sovint amb significats quasi iguals als del català; sobretot quan significava 'assaltar (una muralla o qualsevol obstacle)': *evadere in muros* Titus Livi, *evadere ad summi fastigia culminis* Virgili; també *evadere ardua* en aquell, i en aquest *evadere gradus altos*.

No caldrien, doncs, més cites ni arguments per demostrar que hi ha una línia semàntica perfectament coherent, seguida i ben comprensible, des de l'ús de Virgili fins al que avui ens és més usual; no hi ha, doncs, les complicacions i entrebancs que cregueren veure-hi Spitzer (*Kat. Etym.*, 24), Tallgren (*NphMgn.* XX, 47), *AlcM* i G. de Diego (tan desconexedor del llatí real, i més, del català).¹

A desgrat de tot, és probable que en la història del mot català vagi contribuir la influència d'uns verbs quasi homònims i de significat semblant. Pel que fa a *ENVAIR*, bastarà remetre a aquell article. El verb *esbair* (amb *b*, que sempre fou distinta de *v* en el nostre període medieval) va tenir en català una existència més dèbil i menys durable que en el fr. ant. *esbair* (mod. *ébahir*) i fins en l'oc. ant. *esbair* «ébahi, égaré»;